

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ KONTROLIERIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL 2019 M. GRUODŽIO 6 D. PRANEŠIMO**

2020 m. liepos 3 d. Nr. SP-11

Vilnius

Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius (toliau – kontrolierius), vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (toliau – MSI) 17 straipsnio 1 dalimi ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. XI-1583 „Dėl Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos įsteigimo ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“, 13 punkto 1 papunkčiu ir išnagrinėjęs 2019 m. gruodžio 6 d. Lietuvos mokslo tarybos (toliau – LMT) Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai (toliau – Tarnyba) persiūtą pareiškėjo¹ 2018 m. gruodžio 17 d. pranešimą (toliau – pranešimas) dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų Lietuvos mokslo ir studijų institucijoje (toliau – universitetas²),

n u s t a t ė:

Pranešime nurodyta, kad universitete apginta disertacija³, kurios „darbo metodika neatitinka moksliniam darbui keliamų <...> objektyvumo <...> reikalavimų“⁴. Tai grindžiama tuo, kad „apibrėžti [tiriamųjų] įtraukimo kriterijai <...>, tačiau nepateikiama jokių duomenų, ką reiškia ši sąvoka <...>, toks neapibrėžtas įtraukimo kriterijus niekiniais padaro visus gautus rezultatus“; „buvo atlikti tam tikri tiriamieji veiksmai <...> [diagnostiniai tyrimai]⁵. Tačiau nebuvo pateikta duomenų, kaip šie skirtingi tyrimo metodai koreliuoja tarpusavyje“; „tiriamajoje grupėje lieka tik [skaičius tiriamųjų], kai minimaliai reikalingas [tiriamųjų skaičius] <...> neįvykdoma išsikelta užduotis dėl minimalaus ištirtųjų skaičiaus grupėse“; „vienas iš disertanto išsikeltų uždavinių buvo nustatyti <...> ryšį [tarp dviejų reiškinių] <...> tačiau dviejų [reiškinių] konstatavimas dar neįrodo ryšio tarp jų. <...> ir šis uždavinys neįvykdytas“. Pareiškėjas nurodo, kad „universitete nėra mechanizmo, kuris užkirstų kelią – tiek pradiniam mokslinio darbo etape, tiek ir baigiamojoje stadijoje, tokių klaidų atsiradimui ar sudarytų sąlygas jų ištaisymui“.

¹ Kontrolieriaus sprendimo tekste „pareiškėjas“ apibendrintai, nesiejant su pareiškėjo lytimi, vadinamas vyriškosios giminės daiktavardžiu. Tarnybai asmens duomenys žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

² Tarnybai duomenys apie universitetą žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

³ Tarnybai duomenys apie disertaciją žinomi, tačiau čia ir toliau – neskelbiami.

⁴ Čia ir toliau cituojama kalba netaisyta.

⁵ Čia ir toliau laužtiniuose skliaustuose – Tarnybos informacija.

Tarnyba kreipėsi į pareiškėją informuodama, kad Tarnyboje jo pranešimo pagrindu pradėtas tyrimas, ir prašydama patikslinti pranešime nurodytą informaciją bei pateikti paaiškinimus. Pareiškėjas pateikė informaciją, susijusią su disertacija.

Tarnyba kreipėsi į disertacijos autorių, informuodama apie Tarnyboje pradėtą tyrimą ir galimybę susipažinti su tyrimo medžiaga, pateikti informaciją ir / ar paaiškinimus. Disertacijos autorius kreipėsi į Tarnybą prašydamas pateikti tyrimo medžiagą susipažinti. Tarnyba tenkino disertacijos autoriaus prašymą ir pateikė nuasmenintą prašomą medžiagą. Tarnyba taip pat el. laišku priminė disertacijos autoriui apie galimybę pateikti su tyrimu susijusią medžiagą, informaciją, paaiškinimus ir pan. Disertacijos autorius informavo Tarnybą, kad universitetas „pateikė visus su mano disertacija susijusius dokumentus. Papildomų dokumentų aš neturiu. Disertacijos gynimo metu į visus man pateiktus klausimus atsakiau. Po daktaro disertacijos gynimo darbo rezultatus publikavau prestižiniame moksliniame žurnale <...>. Daktaro disertacijos tema buvo priimtos tezės ir skaityti pranešimai tarptautinėse konferencijose doktorantūros metu ir po disertacijos gynimo“.

Tarnyba tyrimo metu kreipėsi į universitetą prašydama pateikti dokumentus, susijusius su disertacijos rengimu ir gynimu universitete. Universitetas Tarnybai pateikė atitinkamo biomedicininį tyrimų etikos komiteto leidimą disertacijos autoriui atlikti biomedicininį tyrimą, universiteto atitinkamos mokslo krypties doktorantūros komiteto posėdžio protokolą, disertacijos gynimo tarybos narių atsiliepimus apie disertaciją, disertacijos gynimo tarybos posėdžio protokolą ir stenogramą, ir kitus, su disertacijos gynimu susijusius, dokumentus.

Universiteto atitinkamos mokslo krypties doktorantūros komiteto posėdžio protokole nurodyta, kad „disertacija atitinka [visus universiteto] doktorantūros studijų reglamente nustatytus reikalavimus“. Dviejuose iš keturių gynimo tarybos narių atsiliepimų yra iškelta klausimų, susijusių su disertacijos metodika, tačiau galutinėse išvadose disertacija pripažinta atitinkančia jai keliamus reikalavimus ir siūloma ją įvertinti teigiamai. Iš universiteto pateikto atitinkamos mokslo krypties doktorantūros komiteto posėdžio protokolo ir stenogramos matyti, kad disertacijos autorius atsakė į gynimo tarybos narių klausimus, iškeltus atsiliepimuose, o pateikti atsakymai tenkino gynimo tarybos narius.

Disertacijos autorius, teikdamas paaiškinimus, Tarnybai nurodė, kad kitos papildomos informacijos, negu Tarnybai yra pateikęs universitetas, neturi, o „disertacijos gynimo metu į visus man pateiktus klausimus atsakiau“. Disertacijos autorius taip pat paaiškino, kad „imties dydis, siekiant nustatyti statistiškai reikšmingą skirtumą tarp kontrolinės ir tiriamosios grupės [tiriamųjų] <...>, apskaičiuotas esant statistiniam reikšmingumui 0,95 ir statistiniam galingumui 0,8“, „atsižvelgiant į tiriamųjų skaičių pokyčius tyrimo eigoje <...> statistinė analizė buvo atliekama periodiškai tikrinant imties tūrius, o nesant pakankamam imties tūriui pritaikant metodus, skirtus mažesnio tūrio imčių analizei“, „siekiant atsakyti į iškeltą antrą uždavinį, tyrėme veiksnius, lemiančius <...> atsaką po [procedūros] bendrai imčiai“, „klausymynų anketas užpildė visi gyvi [tiriamieji]“, „rezultatų aptarime [pateikiau] įvairių autorių duomenis, nurodžiau, kas ženkliausiai įtakojo gautus rezultatus mano atliktame tyrime ir kritiškai apibendrinau darbo trūkumus. Visos išvados yra pagrįstos tyrimų rezultatais.“

Tarnyba disertacijos autoriaus paprašė patikslinti pateiktą informaciją ir pateikti paaiškinimus, kuria reikšme disertacijoje vartojamas terminas „statistinis galingumas“, taip pat nurodyti šio termino atitikmenį anglų kalba ir nurodyti šaltinį, kuriuo remiantis jis buvo numatytas apskaičiuoti atliekant disertacijos tyrimą. Taip pat Tarnybą paprašė paprašė disertacijos autoriaus paaiškinimų, ar ir kaip šis terminas yra susijęs su „kriterijaus galia“.

Disertacijos autorius Tarnybai pateiktuose paaiškinimuose nurodė, kad „terminas „statistinis galingumas“ ir „kriterijaus galia“, angliškai Power of statistical test, yra tas pats terminas. II rūšies klaida yra beta, o $1 - \beta = 0,8$ yra kriterijaus galia arba statistinis galingumas. 0,8 dažniausiai vartojama galia medicininiuose tyrimuose“, taip pat nurodė prašomą šaltinį.

Tarnyba dėl disertacijos autoriaus pateiktų paaiškinimų kreipėsi į statistinių metodų taikymo atitinkamos mokslo srities tyrimuose ekspertą prašydama „įvertinti tam tikrų statistinių parametrų / kriterijų taikymą biomediciniame tyrime“ ir klausdama „Ar tokiu būdu [kaip nurodyta mokslo darbe] tinkamai buvo pritaikytas statistinis galingumas, statistinis reikšmingumas ir kiti kriterijai? Jeigu ne, kas ir kodėl galėjo būti netinkamai pritaikytas?“, „Ar statistinis galingumas ir kriterijaus galia yra sinonimai? Ar 0,8 yra dažniausiai vartojama galia [atitinkamos mokslo srities] tyrimuose?“

Ekspertas pateikė išvadą, kuriose nurodyta, kad:

1) „statistinis galingumas ir kriterijaus galia naudoti kaip sinonimai. Standartinė kriterijaus galia mediciniuose tyrimuose naudojama 0,8. Tačiau pagal nurodytas poveikių tikimybes (0,65 ir 0,86) reikšmingam jų skirtumui gauti reikalinga turėti grupėse po 51 [tiriamąjį] (nurodyta 41). Tačiau tokia klaida nėra esminė, nes reikšmingo skirtumo tarp grupių negauta, o ir grupių palyginimas nebuvo pagrindinis uždavinys“;

2) „[neatitinka] kai kuriose lentelėse pateikti rezultatai ir nurodytas kriterijus po lentelėmis“;

3) „šie [aukščiau minėti] netikslumai ar kai kur galbūt netinkamas t-kriterijaus taikymas esminės įtakos rezultatams neturėjo“⁶.

Įvertinus pareiškėjo, disertacijos autoriaus, universiteto ir eksperto Tarnybai pateiktą informaciją, pagrindas konstatuoti, kad disertacijoje pateikta tyrimo duomenų analizė buvo atlikta pažeidžiant mokslinių tyrimų etikos principus, nenustatytas.

Kontrolierius, išanalizavęs ir įvertinęs turimą informaciją ir ją patvirtinančius dokumentus bei teisinį reglamentavimą, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 17 straipsnio 11 dalies 10 punktu:

n u s p r e n d ė:

pripažinti pranešimą nepagrįstu.

Kontrolieriaus sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Vilniaus apygardos administraciniam teismui (Žygimantų g. 2, 01102, Vilnius) per vieną mėnesį nuo šio sprendimo įteikimo datos.

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierė

Loreta Tauginienė

⁶ Čia kursyvu pažymėta Tarnybos.